

Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU3

Studiestöd

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om studiestöd med hänvisning till gällande bestämmelser, pågående arbete och vidtagna åtgärder. Motionerna tar upp frågor om bl.a. villkoren inom studiestöds-systemet, studiemedel för omställning och vidareutbildning, fribeloppet, studielån vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning samt avskrivning av studielån.

I betänkandet finns nio reservationer (S, SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 30 yrkanden från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Villkor för studiemedel.....	6
Utskottets ställningstagande.....	11
Studiemedel för vidareutbildning och omställning.....	12
Utskottets ställningstagande.....	16
Fribeloppet	16
Utskottets ställningstagande.....	19
Studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning	20
Utskottets ställningstagande.....	23
Avskrivning av studielån för vissa yrkesgrupper.....	24
Utskottets ställningstagande.....	26
Reservationer	27
1. Villkor för studiemedel, punkt 1 (S)	27
2. Villkor för studiemedel, punkt 1 (C)	28
3. Studiemedel för vidareutbildning och omställning, punkt 2 (S, MP) ...	29
4. Studiemedel för vidareutbildning och omställning, punkt 2 (V)	29
5. Studiestartsstödet, punkt 3 (S, V)	30
6. Fribeloppet, punkt 4 (C)	31
7. Studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning, punkt 5 (S, MP)	32
8. Studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning, punkt 5 (V)	33
9. Avskrivning av studielån för vissa yrkesgrupper, punkt 6 (SD)	34
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	35
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	35

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Villkor för studiemedel

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:489 av Peter Hedberg och Anna-Belle Strömberg (båda S),

2022/23:560 av Markus Wiechel (SD) yrkandena 1–3,

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 79 och 81,

2022/23:1339 av Amalia Rud Pedersen och Adrian Magnusson (båda S)
yrkande 2,

2022/23:1480 av Adnan Dibrani (S),

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 13 och

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (C)

2. Studiemedel för vidareutbildning och omställning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V) yrkande 1,

2022/23:1192 av Teresa Carvalho (S),

2022/23:1757 av Johan Lövstrand m.fl. (S) och

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 3.

Reservation 3 (S, MP)

Reservation 4 (V)

3. Studiestartsstödet

Riksdagen avslår motion

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 4.

Reservation 5 (S, V)

4. Fribeloppet

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:168 av Nima Gholam Ali Pour (SD),

2022/23:494 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD),

2022/23:583 av Helena Storckenfeldt (M),

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 80,

2022/23:1383 av Patrik Jönsson (SD) och

2022/23:2080 av Ann-Sofie Lifvenhage och Ann-Charlotte Hammar
Johnsson (båda M).

Reservation 6 (C)

5. Studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V) yrkandena 14 och 15,

2022/23:740 av Nicklas Attefjord (MP) och

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 5.

Reservation 7 (S, MP)

Reservation 8 (V)

6. Avskrivning av studielån för vissa yrkesgrupper

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1141 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 5 och

2022/23:2240 av Mattias Eriksson Falk (SD).

Reservation 9 (SD)

Stockholm den 16 februari 2023

På utbildningsutskottets vägnar

Fredrik Malm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Malm (L), Åsa Westlund (S), Patrick Reslow (SD), Linus Sköld (S), Robert Stenkvist (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Noria Manouchi (M), Jörgen Grubb (SD), Aylin Fazelian (S), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Mathias Bengtsson (KD), Anders Alftberg (SD), Camilla Hansén (MP), Niklas Sigvardsson (S), Samuel Gonzalez Westling (V), Anders Ådahl (C) och Joanna Lewerentz (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar utbildningsutskottet 27 motionsyrkanden om studie-stöd från allmänna motionstiden 2022/23. En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilagan. Motionsyrkandena tar upp frågor om bl.a. villkor för studiemedel, studiemedel för vidareutbildning och omställning, studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning, fribeloppet och avskrivning av studielån för vissa yrkesgrupper.

Utskottets överväganden

Villkor för studiemedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden med förslag om att se över och stärka studiemedelssystemet, bl.a. genom höjda bidrag och ändrade villkor för vissa utbildningar och grupper av studerande.

Jämför reservation 1 (S) och 2 (C).

Motionerna

I partimotion 2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 13 lämnas förslag som syftar till att det ska bli lättare att förena heltidsstudier inom högre utbildning med familjeliv. Motionärerna föreslår även att möjligheterna för utbetalning av tilläggsbidrag för föräldrar som studerar ska utredas, för en modern jämställd utbetalning. Ett motsvarande förslag framförs i kommittémotion 2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 81.

I kommittémotion 2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2 lämnar motionärerna förslag om att studiemedelssystemet ska stärkas och att bidragsdelen inom studiemedlet på sikt ska höjas så att fler får ekonomiska förutsättningar att studera vidare. Enligt motionärerna behöver mer göras för de studenter som har en särskilt utsatt ekonomisk situation och studiemedlet behöver vara på en sådan nivå att studenter kan fokusera på sina studier.

I kommittémotion 2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 79 förespråkas en översyn av möjligheterna att införa ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid och skapar möjlighet för de som behöver mer tid. Förslaget syftar till en ökad genomströmning och till att ge fler möjligheten till en utbildning som leder till jobb.

Enligt motion 2022/23:489 av Peter Hedberg och Anna-Belle Strömberg (båda S) kan det finnas skäl att se över möjligheterna för ungdomar under 20 år att ta del av studiemedel med en högre summa för att möjliggöra studier på folkhögskola. Motionärerna anser mot den bakgrunden att ett förändrat studie-stöd bör övervägas.

I motion 2022/23:1339 av Amalia Rud Pedersen och Adrian Magnusson (båda S) yrkande 2 behandlas studenters boendekostnader. Motionärerna föreslår att en utredning om studenters bostadssituation ska se över hur mycket av studiemedlet som är skäligt att betala i hyra i förhållande till studiemedlet.

Enligt förslag i motion 2022/23:1480 av Adnan Dibrani (S) bör förutsättningarna för möjligheten att söka studielån för omskolning till yrkeschaufför undersökas.

I motion 2022/23:560 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1 anser motionären att studiebidragets storlek ska anpassas till kostnadsläget på respektive studieort. Skillnaden i boendekostnad varierar mellan olika orter och studenters olika förutsättningar visar att det kan finnas anledning att se över systemet för att möjliggöra mer rättvisa villkor, menar motionären. I yrkande 2 föreslås en översyn av de kurser som studenter kan läsa för att bli berättigade till studiemedel. Syftet är att avskaffa möjligheten att få studiestöd för vissa kurser. Vidare föreslår motionären i yrkande 3 att studiestöd inte bör betalas ut för religionsstudier som bedrivs i utlandet.

Bakgrund och gällande rätt

Studiestödet

Studiestödet är en del av utbildningspolitiken och har som mål att verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiestödet ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96) och förtydligades genom riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/16:58).

Studiemedel, som är en del av studiestödet, består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. Den som är över 20 år kan ansöka om studiemedel för studier på grundskole- och gymnasienivå på komvux och folkhögskola eller på högskola, universitet eller yrkeshögskola. Nivån på studiemedlet beror bl.a. på studietakt, antal studieveckor och övriga inkomster. Vidare får studiemedel lämnas för varje vecka då den studerande bedriver studier på minst halvtid. Studierna måste dock pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor (3 kap. 2, 5, 11 och 12 §§ studiestödslagen [1999:1395]).

Riksdagen beslutade hösten 2017 att höja bidragsdelen i studiemedlet med 296 kronor per studiemånad (prop. 2017/18:1 utg.omr. 15, bet. 2017/18:UbU2, rskr. 2017/18:122). Syftet med höjningen var att ge de studerande en bättre ekonomisk situation och förbättra deras möjligheter att fokusera på sina studier.

I september 2022 beslutade regeringen att höja prisbasbeloppet fr.o.m. 2023 (förordningen [2022:1398] om prisbasbelopp och förhöjt prisbasbelopp för år 2023). Mot denna bakgrund har även nivåerna inom studiemedlet höjts. År 2023 uppgår studiemedlen totalt till 3 013 kronor per studievecka för heltidsstudier (12 052 kronor för studier på heltid i fyra veckor), varav studiebidraget uppgår till 913 kronor per vecka (3 652 kronor för heltidsstudier i fyra veckor).

Högre bidragsbelopp och tilläggsbidrag

Till vuxna som studerar på grund- och gymnasienivå får studiebidrag lämnas med ett högre belopp per vecka fr.o.m. det kalenderår då den studerande fyller 25 år. Ett högre bidragsbelopp får även lämnas till studerande på eftergymnasial utbildning om det finns särskilda skäl samt till studerande som är yngre än 25 år och som har ett särskilt behov av ett sådant stöd (3 kap. 13 § studiestödslagen).

Studiebidrag får också lämnas i form av tilläggsbidrag till studerande som har vårdnad om barn. För varje barn kan högst ett tilläggsbidrag motsvarande bidragsbeloppet vid heltidsstudier lämnas (3 kap. 13 a § studiestödslagen).

Tillägglån och merkostnadslån

Studielån får lämnas i form av tillägglån till studerande fr.o.m. det kalenderår då den studerande fyller 25 år om den studerande året före studierna haft en inkomst som överstiger 217 875 kronor (2022). Vid studier på heltid får tillägglån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör 1,98 procent av prisbasbeloppet. Sådana lån får lämnas under högst 120 veckor (3 kap. 14 § studiestödslagen).

Den tillfälliga höjning av tillägglånet med ca 25 procent som gällde under 2021–2022 på grund av coronapandemin har tagits bort fr.o.m. den 1 januari 2023 (CSN:s webbplats, Tillägglån).

Studielån får även lämnas i form av merkostnadslån för extra kostnader i samband med studierna, exempelvis för pendlingsresor, utlandsstudier och undervisningsavgifter. Bestämmelser om merkostnadslån finns i 3 kap. 15 § studiestödslagen och i 3 kap. 13 och 14 §§ studiestödsförordningen. Av 3 kap. 14 § studiestödsförordningen framgår att Centrala studiestödsnämnden (CSN) får meddela närmare föreskrifter om tillägglån och merkostnadslån.

Åldersgränser inom studiestödssystemet

Studiemedel får lämnas längst t.o.m. det kalenderår då den studerande fyller 60 år. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiemedel i form av studiebidrag får lämnas även för tid därefter (3 kap. 3 § studiestödslagen). Rätten till studiemedel i form av lån är dock begränsad fr.o.m. det år den studerande fyller 51 år, vilket innebär att det högsta antalet veckor med studielån en studerande har rätt till minskar för varje år mellan 51 och 60 års ålder. Detta gäller oavsett studienivå. Från och med det år den studerande fyller 61 år upphör således både rätten till bidrag och rätten till lån (3 kap. 9 § studiestödslagen).

Den senaste höjningen av åldersgränserna trädde i kraft den 1 oktober 2021. Då höjdes den övre åldersgränsen för studiemedel från 56 till 60 år, och nedtrappningen i rätten att låna höjdes från 47 till 51 år. Bakgrunden till höjningen var bl.a. att en förändrad arbetsmarknad, ökad medellivslängd och höjd riktålder för pension har bidragit till ett ökat behov av omställning och

vidareutbildning och därmed till en utökad möjlighet att finansiera studier högre upp i åren (prop. 2020/21:122, bet. 2020/21:UbU17, rskr. 2020/21:308).

Studiehjälp

Studiehjälp består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Studiebidrag lämnas fr.o.m. kvartalet närmast efter det kvartal då den studerande fyller 16 år, och som längst t.o.m. första kalenderhalvåret det år då den studerande fyller 20 år (2 kap. 3 § studiestödslagen). Studiebidraget höjdes den 1 juli 2018 med 200 kronor per månad och uppgår nu till 1 250 kronor per månad under tio månader per år (prop. 2017/18:1 utg.omr. 15, bet. 2017/18:UbU11).

Extra tillägg är ett bidrag som den som studerar på gymnasiet kan få utöver studiebidraget om den studerandes familj har låga inkomster. Det extra tillägget uppgår till 855, 570 eller 285 kronor per månad beroende av elevens och föräldrarnas sammanlagda inkomster och förmögenhet. För att kunna få det extra tillägget måste familjens inkomst vara lägre än 125 000 kronor före skatt under ett läsår (2 kap. 3 § studiestödslagen och 2 kap. 9–14 §§ studiestödsförordningen [2000:655]).

Inackorderingstillägg är ett bidrag som gymnasieelever kan få om de behöver bo och studera på en annan ort än på hemorten. Inackorderingstillägg får lämnas bara till den som behöver inackordering och som studerar vid de läroanstalter och utbildningar som regeringen bestämmer. Inackorderingstillägg lämnas med lägst 1 190 och högst 2 350 kronor i månaden (2 kap. 1–3 och 7 §§ studiestödslagen och 2 kap. 2 § studiestödsförordningen).

Studiemedel för utbildning inom folkhögskolan

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället.

Folkhögskolorna, som är en del av folkbildningen, utgör bl.a. ett alternativ till den kommunala vuxenutbildningen för studier på grundläggande och gymnasial nivå. Inom folkhögskolan finns även vissa yrkesutbildningar på eftergymnasial nivå. Studier inom folkhögskolan på eftergymnasial nivå är exempelvis fritidsledarutbildning, tolkutbildning och yrkesutbildningar som motsvarar högst 80 veckors studier på heltid (2 år), som utgör påbyggnad till gymnasieskolan och som för tillträde kräver en gymnasieexamen eller motsvarande kunskaper (studiestödsförordningen, bilaga B1).

Av studiestödslagen 3 kap. 2 § framgår att den som är över 20 år kan ansöka om studiemedel för studier på grundskole- och gymnasienivå på bl.a. en folkhögskola. Det är regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som beslutar om vilka läroanstalter och utbildningar som är studiemedelsberättigande.

Studiemedelsberättigande utbildningar

För att en utbildning ska ge rätt till studiemedel måste den vara godkänd. Det är regeringen som bestämmer vid vilka läroanstalter och utbildningar som studerande kan få studiestöd (1 kap. 2 § studiestödsförordningen). I en bilaga till studiestödsförordningen finns en förteckning över de läroanstalter och utbildningar vid vilka studiestöd kan lämnas.

Enligt 3 kap. 21 § studiestödsförordningen får studiemedel lämnas för utlandsstudier på gymnasial eller eftergymnasial nivå om utbildningen kan anses ha en godtagbar standard. CSN beslutar om godtagbar standard för utbildningar på gymnasial nivå. Universitets- och högskolerådet (UHR) beslutar om godtagbar standard för utbildningar på eftergymnasial nivå. För utländska utbildningar kan studiemedel endast betalas ut om motsvarande utbildning i Sverige ger rätt till studiemedel. Om en utbildning inte tidigare är prövad avgör CSN utbildningens nivå. Prövningen utgår i första hand från vilken nivå motsvarande utbildning i Sverige har.

Enligt 1 § Universitets- och högskolerådets föreskrifter och allmänna råd om godtagbar standard för utbildningar utomlands på eftergymnasial nivå (UHRFS 2015:2) framgår att en utbildning kan anses ha godtagbar standard om något av följande villkor är uppfyllt:

- a. Utbildningen är statligt erkänd genom utbildningslandets myndighet med ansvar för högre utbildning.
- b. Utbildningen är erkänd av en regional myndighet som har statens uppdrag att godkänna utbildningar.
- c. Utbildningen är erkänd av en etablerad ackrediteringsorganisation.
- d. Utbildningen ingår som en del i ett utbytesprogram vid ett svenskt lärosäte på eftergymnasial nivå.
- e. Det finns särskilda skäl.

I bestämmelsen sägs även att detta inte gäller om den som har erkänt eller ackrediterat en utbildning saknar möjlighet eller system för att regelbundet kontrollera efterlevnaden av de kriterier som legat till grund för erkännandet eller ackrediteringen.

Enligt UHR:s allmänna råd framgår att en ackrediteringsorganisation för att anses vara etablerad bör

- a. ha längre erfarenhet av ackrediteringsverksamhet
- b. i sin bedömningsverksamhet verka helt oberoende från de utbildningar som bedöms
- c. ackreditera mer än ett fåtal utbildningar
- d. huvudsakligen ackreditera utbildningar på eftergymnasial nivå
- e. hålla hög kvalitet i sin ackrediteringsverksamhet.

Utlandsstudier som inte är studiemedelsberättigande

Enligt 3 kap. 23 § studiestödsförordningen får studiemedel inte lämnas för en utbildning som

1. är jämförbar med en utbildning i Sverige som inte ger rätt till studiemedel, eller
2. på grund av omständigheter som rör utbildningen eller av något annat särskilt skäl inte rimligen bör ge rätt till studiemedel.

Ett förtydligande av denna paragraf i studiestödsförordningen infördes 2018. Regeringen angav som skäl för sitt förslag att det är väsentligt att sådana utlandsstudier som studiestöd lämnas för både håller en viss kvalitet och i övrigt inte är oförenliga med den svenska regleringen på området och att grundläggande värderingar som exempelvis kommer till uttryck i regeringsformen bör vara vägledande när det gäller beslut om studiemedel (Studiemedel vid utlandsstudier – Förändringar för ett långsiktigt och hållbart system, U2017/04843/GV, s. 16–18).

Studielån till körkortsutbildning

Enligt förordningen (2018:1118) om körkortslån är lånet avsett att finansiera körkortsutbildning vid godkända trafikskolor och riktar sig till vissa arbetslösa personer mellan 18 och 47 år. Sedan december 2021 kan körkortslån även sökas av personer mellan 19 och 20 år som har en gymnasieexamen eller motsvarande. Dessa personer behöver inte vara arbetslösa. Körkortslån får enligt förordningen beviljas med högst 15 000 kronor och endast en gång per person. Det är CSN som prövar frågor om körkortslån i enlighet med förordningen.

Möjligheten till ett statligt lån för utbildning för B-körkort, s.k. körkortslån, infördes 2018. Resurser tillfördes inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv till anslaget 1:13 Lån till körkort (se prop. 2017/18:1 utg.omr. 14 och 15, bet. 2017/18:AU2, bet. 2017/18:UbU2, rskr. 2017/18:117 och rskr. 2017/18:122 samt prop. 2017/18:161, bet. 2017/18:TU19, rskr. 2017/18:385).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det svenska studiestödet ska fortsätta vara ett av världens mest generösa studiestödssystem. Ett väl avvägt studiestödssystem är också grundläggande för en jämlik utbildning och skapar goda förutsättningar för alla att studera, oavsett bakgrund. Studiestödssystemet slår även vakt om ett bildningsideal och bidrar till att försörja näringslivet med kompetens. Flexibla och väl anpassade beloppsnivåer inom studiestödet river också hinder för människor att studera vidare på en högre nivå eller att komplettera tidigare studier. När det gäller motionsyrkanden med förslag om att på olika sätt se över och stärka studiemedelssystemet, bl.a. genom höjda bidrag och ändrade villkor för vissa utbildningar och vissa grupper av studerande, vill utskottet hänvisa till att nivåerna i studiemedlet höjdes vid årsskiftet som en effekt av beslutet om förhöjt prisbasbelopp för 2023. Utskottet vill även framhålla att studiestödssystemet, så som det är utformat i dag, är generöst och ger goda möjligheter för studier för personer i

olika livssituationer. Här kan exempelvis nämnas möjligheten för vissa grupper att ansöka om extra bidrag och lån och om extra studieveckor.

När det särskilt gäller förslag om det s.k. tilläggsbidraget som kan sökas av studerande som har vårdnad om barn ser utskottet inget behov av att i enlighet med motionärernas förslag se över hur detta tillägg betalas ut. Gällande regelverk är väl avvägt. Detta anser utskottet även när det gäller förslag om studenters boendekostnader och om studiemedelsberättigade utbildningar.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund motionerna 2022/23:489, 2022/23:560 yrkandena 1–3, 2022/23:884 yrkandena 79 och 81, 2022/23:1339, 2022/23:1480, 2022/23:1673 yrkande 13 och 2022/23:2219 yrkande 2.

Studiemedel för vidareutbildning och omställning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden med förslag om bl.a. omställningsstudiestödet, studiestartsstödet och räntan på studielån.

Jämför reservation 3 (S, MP), 4 (V) och 5 (S, V).

Motionerna

Studiemedel för vidareutbildning och omställning

I kommittémotion 2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 3 begärs att regeringen säkerställer implementeringen av omställningsstudiestödet. Det är viktigt att omställningsstudiestödet används brett, också i de grupper på arbetsmarknaden där studievana saknas, menar motionärerna.

I kommittémotion 2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V) yrkande 1 föreslår motionärerna att regeringen tillsätter en utredning om hur räntan på studielånen kan återställas till den modell som gällde tidigare. Det är fel att låta lånekollektivet bekosta det nya omställningsstudiestödet genom högre ränta på studielånen, menar motionärerna. I stället bör arbetsgivarna vara med och finansiera omställningsstudiestödet.

Enligt motion 2022/23:1757 av Johan Löfstrand m.fl. (S) bör man överväga att införa ett korttidsstudiestöd och därmed göra det möjligt att kombinera studier med arbete, för att stimulera lärande i olika skeden i livet.

I motion 2022/23:1192 av Teresa Carvalho (S) framförs att fler vägar till jobb och bättre studiefinansiering behöver övervägas. Bristen på rimlig studiefinansiering hämmar många när det gäller att välja en bristyrkesutbildning som med goda utsikter skulle leda till jobb, menar motionären.

Studiestartsstödet

Enligt kommittémotion 2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 4 bör studiestartsstödet ses över så att fler kommer i arbete. En sådan översyn

bör innefatta nivån på stödet, kravet på föregående långvarig arbetslöshet och hur medelstilledelningen kan optimeras. Att fler utrikesfödda personer med stora utbildningsbehov kan ta del av stödet är integrationsfrämjande och en viktig del av kompetensförsörjningen, menar motionärerna.

Bakgrund och gällande rätt

Omställningsstudiestöd

Ett nytt omställningsstudiestöd som kompenserar för inkomstbortfall infördes den 30 juni 2022 (prop. 2021/22:176, bet. 2021/22:AU12, rskr. 2021/22:365). Omställningsstudiestödet kompletterar det reguljära studiestödet och finansierar studier som kan stärka vuxnas framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Det nya stödet ökar även möjligheten för vuxna med arbetslivserfarenhet att studera och stärka sin omställningsförmåga. Omställningsstudiestödet, som består av bidrag och lån, införs stegvis på så sätt att medel för stödet tillförs och skalas upp efter hand för att vara fullt utbyggt till 2026.

Stödet kan lämnas till studerande som uppfyller villkor om förvärvsarbete, ett s.k. arbetsvillkor. Stödet kan lämnas för studier vid utbildningar i Sverige som ger rätt till studiemedel och utbildningar som finansieras av en omställningsorganisation. Vid heltidsstudier kan stöd lämnas för minst en veckas och högst 44 veckors studier. Stödet lämnas även för deltidstudier som omfattar 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid. Stödets storlek beräknas utifrån en inkomstbortfallsprincip, där inkomstbortfallet bestäms av Försäkringskassan med utgångspunkt i systemet för sjukpenninggrundande inkomst.

Omställningsstudiestödet är ett statligt studiestöd och CSN har i uppdrag att pröva frågor om stödet.

Omställningsstudielån kan lämnas längst t.o.m. det kalenderår då den studerande fyller 60 år, och omställningsbidrag kan lämnas längst t.o.m. det kalenderår då den studerande fyller 62 år.

Omställningsstudiestödets bidragsdel kan ersätta 80 procent av ett inkomstbortfall som motsvarar högst 4,5 inkomstbasbelopp per år. Omställningsstudielån är ett komplement till bidraget och kan lämnas under den tid och i den omfattning som omställningsstudiebidraget lämnas, som mest med ett belopp som motsvarar grund- och tilläggslånet i studiemedelssystemet.

En studerande som är anknuten till en omställningsorganisation kan få ett yttrande från denna om hur en sökt utbildning stärker hans eller hennes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Vid prövningen av en ansökan om omställningsstudiestöd ska CSN lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande. Stödet lämnas i mån av tillgång på medel (prop. 2021/22:176).

Fler veckor med omställningsstudiestöd

I december 2022 publicerades promemorian Fler veckor med omställningsstudiestöd – för stärkt konkurrenskraft, säkrad kompetensförsörjning och livslångt lärande (Ds 2022:29). Promemorian innehåller förslag om att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas under ytterligare veckor efter s.k. återkvalificering, dvs. när det har gått minst 15 år efter att den studerande fick sina första 22 veckor med helt stöd eller motsvarande antal veckor med en del av helt stöd. Omställningsstudiestöd ska i dessa fall få lämnas under ytterligare högst 22 veckor till den studerande som får helt stöd och motsvarande antal veckor till den studerande som får en del av helt stöd. Det innebär att en studerande som får helt stöd som mest kan få 66 veckor med omställningsstudiestöd. Promemorian innehåller även förslag till de ändringar som behövs i lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd och förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024. Promemorian har remitterats.

En ny modell för beräkning av ränta på studielån

Enligt studiestödslagen ska den som har fått studielån betala tillbaka lånet. På lånet ska en årlig ränta betalas. Regeringen fastställer före varje kalenderårs början den ränta som ska gälla under året (4 kap. 1 § studiestödslagen). För 2023 har räntan på studielån fastställts till 0,59 procent.

För att möjliggöra det nya omställningsstudiestödet lämnade regeringen i budgetpropositionen för 2023 förslag om en ny modell för beräkning av räntan på studielån. Syftet med den nya modellen är att räntan framöver ska täcka de kreditförluster som uppstår och beräknas för samtliga lån. Därigenom blir studielånet mer likt ett vanligt lån. Till följd av den nya modellen föreslogs även ökade möjligheter till ändrade betalningsvillkor för återbetalning av studielån. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2022/23:1 utg.omr. 15, bet. 2022/23:UbU2, rskr. 2022/23:101). Ändringarna trädde i kraft den 1 januari 2023.

Studielånens kreditförluster har fram till 2023 finansierats genom anslag på statens budget, vilket innebär att räntan på studielån var subventionerad genom att staten inte tog betalt för den förväntade förlust som följer med kreditrisken i lånen, utan endast för statens upplåningskostnad. Att låntagare betalar en ränta som motsvarar de förväntade kreditförlusterna på lånet är normalt för de flesta typer av lån. Mot denna bakgrund menade regeringen att det är rimligt att även studielåntagare bör betala en riskpremie som finansierar kreditförlusterna på studielånen. På så sätt skapas ett utrymme på statens budget för bidraget inom omställningsstudiestödet.

Räntepåslaget kommer inte att påverka de studerandes ekonomi under studietiden eftersom återbetalning av studielån i normalfallet påbörjas först efter att studierna avslutats och då låntagaren har en inkomst. Påslaget kommer även enligt regeringens bedömning att vara relativt lågt för huvuddelen av låntagarna. För en låntagare med ett genomsnittligt lån på 166 000 kronor

kommer den nya räntemodellen att innebära en ökad kostnad för lånet med ca 60 kronor i månaden. Förslaget om ändrade betalningsvillkor ger också de flesta låntagare möjlighet till en ny återbetalningstid, vilket innebär att den enskilde själv i stor utsträckning kan välja hur den ökade kostnaden för lånet ska tas ut (prop. 2022/23:1 utg.omr. 15 s. 36 och 42).

Regeringsuppdrag om omställningsstudiestödet

Mot bakgrund av införandet av det nya omställningsstudiestödet har regeringen gett statliga universitet och högskolor i uppdrag att genomlys utbildningsutbudet för livslångt lärande och omställning (U2022/02386), avseende både innehåll och inom vilka former utbildningarna ges. Syftet är att tillgängliggöra de kurser och utbildningar som riktar sig mot redan yrkesverksamma. Lärosätena ska med utgångspunkt i sina analyser övergripande beskriva hur det befintliga utbudet bidrar till att möta de behov av utbildning som det nya stödet kan ge upphov till samt hur lärosätena planerar att inom befintliga ekonomiska ramar utveckla utbudet för att stärka tillgången till utbildning för livslångt lärande och omställning. Uppdraget redovisades den 30 november 2022.

Regeringen har även gett Universitetskanslersämbetet (UKÄ) i uppdrag att sammanställa och analysera rapporteringen av lärosätenas regeringsuppdrag (U2022/02553). Analysen ska bl.a. göras mot bakgrund av prognoserna om behovet av utbildningsutbud med anledning av det nya omställningsstudiestödet. Sammanställningen och analysen ska redovisas senast den 28 februari 2023.

Regeringen har samtidigt gett UKÄ i uppdrag att utveckla en prognosmodell för det behov av vidareutbildning som det nya omställningsstudiestödet kan ge upphov till. Uppdraget ska genomföras i dialog med bl.a. omställningsorganisationerna. Denna del av uppdraget ska slutredovisas i UKÄ:s årsredovisning 2024.

Studiestartsstöd

Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet fungerar även som ett verktyg som kommunerna ska kunna använda för att se till att vuxna med utbildningsbehov deltar i utbildning.

Studiestartsstödet är ett bidrag och ett komplement till studiemedelsystemet (prop. 2016/17:158, bet. 2016/17:UbU20, rskr. 2016/17:285). Enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd ska kommunen vid prövningen av en ansökan om stöd bedöma om sökanden tillhör målgruppen för studiestartsstödet (27 §). Om en kommun har beslutat att en sökande uppfyller villkoren ska CSN pröva övriga förutsättningar för att studiestartsstöd ska kunna beviljas (28 §). CSN får endast betala ut studiestartsstöd om det är styrkt att den studerande bedriver de studier som stödet har beviljats för (29 §).

Utskottets ställningstagande

När det gäller yrkanden som rör studiemedel för omställning och vidareutbildning vill utskottet inledningsvis framhålla att det svenska studiestöds-systemet är utformat med tanke på att det ska verka rekryterande till studier, bidra till ett högt deltagande i utbildning, utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och vara en betydelsefull faktor för att möjliggöra omställning i arbetslivet.

Det måste finnas goda förutsättningar för studier oavsett var i livet man befinner sig. Utskottet ser därför positivt på det nya omställningsstudiestöd som infördes i januari 2023 och som ska finansiera studier som kan stärka vuxnas framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Inom ramen för det nya stödet är det möjligt att studera på både hel- och deltid i en omfattning av 20, 40, 50, 60 eller 75 procent. Utskottet vill i sammanhanget även lyfta fram att det inom Regeringskansliet har utarbetats förslag om att stödet ska kunna lämnas under ytterligare 22 veckor efter s.k. återkvalificering. Därtill har UKÄ fått i uppdrag att analysera utbildningsutbudet för livslångt lärande och omställning och att utveckla en prognosmodell för det behov av vidareutbildning som stödet kan ge upphov till. Mot denna bakgrund är det utskottets uppfattning att införandet av det nya omställningsstudiestödet följs noga.

När det gäller ett yrkande med förslag om att återställa modellen för ränta på studielånen vill utskottet anföra följande. Studielånens kreditförluster har fram till 2023 finansierats genom anslag på statens budget. För de flesta typer av lån är det däremot normalt att låntagarna betalar en ränta som motsvarar de förväntade kreditförlusterna. Enligt utskottets mening är det därför rimligt att även studielåntagare betalar en sådan riskpremie som finansierar kreditförlusterna. Den nya räntemodellen skapar även utrymme på statens budget för bidraget inom omställningsstudiestödet.

Utskottet ser inte heller skäl att vidta åtgärder med anledning av förslag om att se över studiestartsstödet. Mot denna bakgrund avstyrks motionerna 2022/23:82 (V) yrkande 1, 2022/23:1192 (S), 2022/23:1757 (S) och 2022/23:2219 (S) yrkandena 3 och 4.

Fribeloppet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden med förslag om fribeloppet.
Jämför reservation 6 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 80 framför motionärerna att möjligheten att ta bort inkomstprövningen för

lånedelen av studiemedlet bör ses över. En slopad inkomstprövning är rimlig för att på så sätt stärka studenters frihet att själva bestämma över sin egen ekonomi, menar motionärerna.

I motion 2022/23:168 av Nima Gholam Ali Pour (SD) föreslås att fribeloppet för studiemedel ska slopas. Genom att ta bort fribeloppet kan de studenter som jobbar i besöksnäringen arbeta mer och företagen går inte miste om möjliga inkomster.

Enligt motion 2022/23:494 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD) bör möjligheten att slopa fribeloppet för studerande ses över. Det borde enligt motionärerna vara självklart att samhället ska uppmuntra arbete, vilket också medför att de studerande får värdefull arbetslivserfarenhet redan innan examen.

I motion 2022/23:1383 av Patrik Jönsson (SD) föreslås att ett permanent slopat fribelopp för studiemedel ska utredas. Ett permanent slopat fribelopp kan generera ett välkommet tillskott inom de mjuka sektorerna där personalbrist råder, menar motionären.

Även i motion 2022/23:583 av Helena Storckenfeldt (M) föreslås att möjligheten att avskaffa fribeloppet ska ses över. Hur man som student väljer att utforma sin studietid bör endast vara upp till studenten själv, anför motionären.

Vidare lämnar motionärerna i motion 2022/23:2080 av Ann-Sofie Lifvenhage och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M) förslag om att se över möjligheterna att villkora rätten till studiemedel mot avklarade högskolepoäng i stället för mot intjänad inkomst.

Bakgrund och gällande rätt

Gällande rätt

Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Studiemedlen är till viss del behovsprövade, vilket innebär att inkomster som under ett kalenderhalvår överstiger ett visst belopp – fribeloppet – minskar studiemedlen (både bidrag och eventuellt lån minskar proportionellt).

Fribeloppet varierar med hänsyn till det antal veckor och den studietakt som den studerande har studiemedel för under kalenderhalvåret. Ju fler veckor den studerande har studiemedel under kalenderhalvåret, desto lägre är fribeloppet och omvänt (3 kap. 16–18, 21 och 22 §§ studiestödslagen, 3 kap. 16 § studiestödsförordningen och 9 kap. CSNFS 2001:1 [CSN:s författningssamling]).

I september 2022 beslutade regeringen att höja prisbasbeloppet fr.o.m. 2023 (förordningen [2022:1398] om prisbasbelopp och förhöjt prisbasbelopp för år 2023). Mot denna bakgrund har bl.a. nivåerna i studiemedlet höjts. Det höjda prisbasbeloppet innebär också att fribeloppet för 20 veckors heltidsstudier med studiemedel har höjts från 93 561 kronor under 2022 till 101 697 kronor för 2023.

Bakgrund och pågående arbete

Nivåerna i fribeloppet

Riksdagen har ställt sig bakom förslag som innebär att fribeloppet vid två tillfällen, den 1 januari 2011 och den 1 januari 2014, höjdes med totalt ca 60 000 kronor per år (prop. 2009/10:1 utg.omr. 15, bet. 2009/10:UbU2, rskr. 2009/10:127 och prop. 2013/14:1 utg.omr. 15, bet. 2013/14:UbU2, rskr. 2013/14:105).

Med anledning av covid-19-pandemin var fribeloppet inom studiemedlen tillfälligt borttaget för samtliga studerande fr.o.m. första halvåret 2020 t.o.m. första halvåret 2022. Syftet med den slopade fribeloppsgränsen var att säkerställa att studerande skulle kunna arbeta i högre omfattning vid sidan av sina studier eller kunna avbryta pågående studier för att arbeta inom samhällsbärande funktioner (se bl.a. prop. 2019/20:146, bet. 2019/20:FiU56, rskr. 2019/20:207–212 och prop. 2021/22:86, bet. 2021/22:FiU16, rskr. 2021/22:137–142).

Effekterna av ett tillfälligt slopat fribelopp

CSN har haft i uppdrag att följa upp reformen om ett tillfälligt slopat fribelopp under 2020. I maj 2022 publicerade CSN rapporten Den tillfälligt slopade inkomstprövningen – betydelse för inkomster, arbete, studieresultat och kostnader (dnr ADM/2020:740). Uppföljningen visade bl.a. att den slopade inkomstprövningen ledde till högre inkomster bland de studerande. Den genomsnittliga inkomstökningen motsvarade 19 procent under 2020. Enligt CSN beror ökningen troligen på att fler studiemedelstagare arbetade mer än tidigare och att det under perioden tillkom studiemedelstagare som hade arbete som huvudsaklig sysselsättning. Under andra halvåret 2020 var det 14 procent av studiemedelstagarna som översteg den tidigare fribeloppsgränsen och drygt 4 procent som inte skulle ha haft rätt till studiemedel om inkomstprövningen funnits kvar. Den vanligaste sektorn som studerande arbetar inom är vård och omsorg. Under andra halvåret 2020 arbetade 19 procent i sektorn, vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med året innan. Samtidigt minskade andelen som arbetade i andra sektorer. De sammanlagda kostnaderna för den slopade inkomstprövningen beräknas uppgå till 800 miljoner kronor för 2020.

Enligt CSN skulle en indirekt effekt av en avskaffad inkomstprövning kunna vara att genomströmningen på olika utbildningar försämras om de studerande arbetar mer. Detta skulle kunna ge negativa samhällsekonomiska effekter. Av rapporten framgår dock att prestationerna för högskolestuderande under 2020 snarare förbättrades och att genomströmningen ökade något. Mot denna bakgrund går det enligt CSN inte att säga att en avskaffad inkomstprövning under den undersökta perioden hade någon påverkan på genomströmningen. Studiemedelstagare som hade låga eller höga inkomster klarade dock färre högskolepoäng än de som hade genomsnittliga inkomster.

Utredningen om tryggare och effektivare studier

Utredningen om tryggare och effektivare studier (U 2017:06) överlämnade sitt slutbetänkande Studiemedel för effektiva studier (SOU 2018:73) i september 2018. Utredningen hade i uppdrag att föreslå väl avvägda nivåer för fribeloppet inom studiemedelssystemet i syfte att skapa ett långsiktigt hållbart system och att undersöka möjligheten att undanta inkomster under sommarferier.

Enligt utredningens förslag bör fribeloppet åldersanpassas i tre nivåer med ett sänkt fribelopp för studerande som är yngre än 30 år och ett höjt fribelopp för studerande över 40 år. Studerande som är 30 till 39 år föreslogs ha samma fribeloppsnivå som i dag. Sänkningen respektive höjningen uppgår till ca 25 000 kronor (2018) vid heltidsstudier i 40 veckor. Vidare framfördes att inkomstprövningen inom studiemedelssystemet genom ett åldersdifferentierat fribelopp kan ges olika mål: Genomströmning blir målet för den yngsta studerandegruppen och att underlätta omställning målet för den äldsta studerandegruppen. Utredningen angav bl.a. följande skäl för sitt förslag:

Skälen till förändringen är att de senaste fribeloppshöjningarna har lett till att studerande arbetar mer och att mer arbete är förknippat med en lägre studietakt. Genom ett åldersdifferentierat fribelopp kan inkomstprövningen inom studiemedelssystemet ges olika mål: Genomströmning blir målet för den yngsta studerandegruppen och att underlätta omställning målet för den äldsta studerandegruppen. Yngre studerande uppmuntras därmed att bli klara med sina studier tidigare. Ju tidigare inträde på en kvalificerad arbetsmarknad desto högre livsinkomster kan de studerande få, vilket även är gynnsamt för samhällsekonomin. För äldre studerande bedömer vi att möjligheten till livslångt lärande och behov av omställning senare i livet väger tyngre än genomströmningsmålet. Med hänsyn till äldre studerandes livssituation och behov bör de därför få möjlighet att arbeta i högre utsträckning än yngre studerande utan att studiemedlen reduceras.

När det gäller möjligheten att undanta inkomster under sommarferier bedömde utredningen att dessa inte ska undantas vid inkomstprövningen. Utredningen föreslog i stället att fribeloppsnivån per vecka under det andra kalenderhalvåret ska vara högre än under det första kalenderhalvåret för att ta hänsyn till att samtliga inkomster under sommarferier för många studerande betalas ut under det andra kalenderhalvåret.

Utredningen bereds fortfarande inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Som framkommer ovan var fribeloppet inom studiemedlen med anledning av covid-19-pandemin tillfälligt borttaget fr.o.m. första halvåret 2020 t.o.m. första halvåret 2022. Syftet var att säkerställa att studerande skulle kunna arbeta i högre omfattning vid sidan av sina studier eller kunna avbryta pågående studier för att under pandemin arbeta inom samhällsberedande funktioner. Utskottet välkomnar den uppföljning av den slopade inkomstprövningen som CSN har genomfört. I detta sammanhang vill utskottet även

påminna om att regeringen fortfarande bereder de förslag som lämnades av Utredningen om tryggare och effektivare studier (SOU 2018:73), som bl.a. avsåg väl avvägda nivåer för fribeloppet inom studiemedelssystemet. Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringens beredning av frågan om fribeloppet bör inväntas. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2022/23:168, 2022/23:494, 2022/23:583, 2022/23:884 yrkande 80, 2022/23:1383 och 2022/23:2080.

Studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner med förslag om studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning.

Jämför reservation 7 (S, MP) och 8 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 5 framhåller motionärerna att det i dag inte finns någon generell möjlighet att vara sjukskriven på deltid inom studiestödssystemet och att en studerande som blir sjuk därför riskerar att tvingas avbryta sina studier. Motionärerna menar att regeringen därför bör återkomma med förslag som ökar tryggheten för studenter vid sjukdom.

Enligt kommittémotion 2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V) yrkande 14 verkar få personer i målgruppen känna till möjligheten att ansöka om fullt studiemedel i kombination med en långsammare studietakt. Motionärerna anser därför att regeringen bör ge CSN i uppdrag att i samarbete med lärosätena informera om och se över kraven för anpassade studiemedel. I yrkande 15 föreslås att regeringen ska tillsätta en utredning om ekonomiska villkor för studerande med funktionsnedsättning som behöver anpassad studietakt, så att fler ska kunna känna sig ekonomiskt trygga vid studier.

I motion 2022/23:740 av Nicklas Attefjord (MP) föreslås att det ska vara möjligt för personer med funktionsnedsättning att få skriva av den del av studielånet som orsakats av den anpassade studietakten.

Bakgrund och gällande rätt

Studiemedel under sjukdom

Enligt 3 kap. 24 § studiestödslagen kan regeringen med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiemedel får lämnas för tid då den studerande är sjuk. Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för den tid

för vilken det lämnas sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt socialförsäkringsbalken (3 kap. 25 § 3).

I 3 kap. 26–32 §§ studiestödsförordningen finns bestämmelser om studiemedel vid sjukdom i vissa fall. Bland annat framgår att studiemedel får lämnas för en sjukperiod som infaller under en tid för vilken den studerande har beviljats studiemedel (3 kap. 27 §). Vidare framgår att en studerande har rätt till studiemedel endast för en sådan sjukperiod eller den del av den som har godkänts av Försäkringskassan. Försäkringskassan ska godkänna sjukperioden om Försäkringskassan bedömer att en studerande på grund av sjukdom är helt oförmögen att bedriva sina studier eller till hälften oförmögen att bedriva sina heltidsstudier och att det rör sig om ett medicinskt väl-dokumenterat sjukdomstillstånd (3 kap. 29 §).

Bestämmelserna i 3 kap. 26–32 §§ studiestödsförordningen om studiemedel under sjukdom ska också tillämpas när det gäller omställningsstudiestöd (18 § förordningen [2022:857] om omställningsstudiestöd).

Avskrivning av studielån vid sjukdom

Av 4 kap. 23 § studiestödslagen följer att studielån eller omställningsstudielån som lämnats under tid då en studerande har varit sjuk får skrivas av helt eller delvis. Enligt 4 kap. 10 och 11 §§ studiestödsförordningen och 18–23 §§ förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd ska studielån som avser den del av en sjukperiod som följer efter en karenstid om 30 dagar inte betalas tillbaka.

Studiestöd för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har möjlighet att ansöka om att få studiemedel för en högre studietakt än deras studieåtagande motsvarar, dvs. möjlighet att ansöka om fullt studiemedel för studier som bedrivs på deltid. Den studerande kan också ansöka om att få förlängd tid med studiemedel för att kompensera för den lägre studietakten. Denna möjlighet regleras inte i lag eller förordning (studiestödslagen, studiestödsförordningen eller CSNFS 2001:1) utan följer endast av praxis utifrån ett antal avgöranden från Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS): avgörande den 6 februari 2006 ÖKS dnr 2005-04928, avgörande den 4 december 2006 ÖKS dnr 2006-03745, avgörande den 19 februari 2007 ÖKS dnr 2006-04080, avgörande den 9 augusti 2010 ÖKS dnr 2010-02113 och avgörande den 27 april 2015 ÖKS dnr 2015-00874.

Det finns ett antal villkor som måste vara uppfyllda för att en person ska beviljas en lägre studietakt utan att det påverkar studiemedlen: bl.a. att personen måste lägga ned mer tid än normalt på studierna på grund av funktionsnedsättning, att personen har nyttjat alla stödåtgärder som skolan erbjuder men ändå inte klarar att studera i normal studietakt och att personen har läkarintyg som styrker funktionsnedsättningen (CSN:s webbplats, Studiemedel för högre takt än du studerar).

Avskrivning av studielån på grund av funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning kan i vissa fall ansöka om att få en del av studieskulden avskriven om det finns synnerliga skäl (4 kap. 25 § studiestöds-lagen). Detta gäller exempelvis om personen

- har hel sjukersättning och en sammanlagd inkomst som inte överstiger garantinivån för hel sjukersättning (2,78 prisbasbelopp) som för 2023 motsvarar 145 950 kronor
- har fått förlängd studietid på grund av funktionsnedsättning, vilket medfört behov av högre studielån
- har tvingats avbryta sin utbildning på grund av sjukdom eller skada.

(CSN:s webbplats, Avskrivning av studielån)

Vad som vidare avses med synnerliga skäl framgår av följande förarbeten. Av regeringens proposition 1999/2000:10 Ett reformerat studiestödssystem – där det nya studiestödssystemet med s.k. annuitetslån behandlas – framgår det att de regler som då gällde för avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl för studielån i huvudsak fortsättningsvis även skulle gälla för annuitetslånet (s. 123).

De nuvarande reglerna om avskrivning vid dödsfall eller annars om det finns synnerliga skäl ska gälla även i det nya lånesystemet. Synnerliga skäl ska kunna anses föreligga om låntagaren under studietiden fått en skada som uppenbarligen hindrat att utbildningen fullföljs. Andra skäl kan vara mer varaktigt nedsatt betalningsförmåga på grund av sjukdom eller handikapp.

Vidare framgår följande av regeringens proposition 1987/88:116 om studiemedel (s. 50):

I övrigt bör avskrivning av studieskulder endast ske i undantagsfall.
[– –]

Vidare bör den som på grund av handikapp och som har fått en förlängd studietid utöver vad som får anses vara normalt för den aktuella utbildningen kunna få en del av sin skuld avskriven. Avskrivningen bör i sådant fall avse den merskuldssättning som har uppkommit av denna anledning. Det bör understrykas att bestämmelsen enbart bör tillämpas i det fall vederbörande har ett mer varaktigt funktionshinder som uppenbarligen fördröjt studierna.

Avskrivning bör också kunna ske i det fall en studerande under sin studietid fått en skada eller sjukdom, som uppenbarligen hindrar att utbildningen fullföljs, eller att utbildningen utnyttjas i arbetslivet.

CSN:s informationsuppdrag

Enligt 2 § förordningen (2017:1114) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden ska myndigheten ge lättillgänglig och behovsanpassad information och god service till berörda om de stöd som myndigheten administrerar. På sin webbplats informerar CSN bl.a. om villkoren för studiemedel för studerande i olika livssituationer, exempelvis för studerande som drabbas av sjukdom och för anpassade studiestöd för studerande med funktionsnedsättning.

CSN uppger att studerande kan fortsätta få studiestöd vid sjukskrivning på heltid. Vid sjukskrivning på deltid kan man vanligtvis bara få studiemedel, studiestartsstöd eller omställningsstudiestöd för den tid som studier bedrivs och inte för den tid som personen är sjukskriven. Det är dock möjligt att vara sjukskriven på halvtid och få studiestöd om personen studerar på heltid och har en sjukdom som innebär en eller flera längre sjukperioder under en tolv månadersperiod (CSN:s webbplats, Om något händer eller ändras, 2023-01-03).

När det särskilt gäller studiemedel för personer med funktionsnedsättning uppger CSN att denna grupp i vissa fall kan få studera med en lägre studietakt och samtidigt behålla fullt studiemedel. I sammanhanget lämnas även information om studietakt, om möjligheten till fler veckor med studiemedel i vissa fall och om villkor för avskrivning av studielån på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller andra synnerliga skäl (CSN:s webbplats, Studiemedel för högre takt än du studerar, 2023-01-03).

Ökad trygghet för studerande som blir sjuka

I februari 2018 redovisade utredningen om tryggare och effektivare studier (U 2017:06, dir. 2017:80) delbetänkandet Ökad trygghet för studerande som blir sjuka (SOU 2018:9).

I delbetänkandet föreslog utredningen att det som ett komplement till att vara sjukskriven på heltid med studiemedel även ska vara möjligt att vara sjukskriven på deltid, till en fjärdedel, till hälften och till tre fjärdedelar. Vidare föreslogs att sjukförsäkringen inom studiemedelssystemet ska ha en mer försäkringsmässig utformning, med innebörden att systemets trygghetsförmåner enbart faller ut om den studerande lider skada av sin sjukdom i form av uteblivna studieresultat. I princip innebar förslaget att en studerande som bedöms ha nedsatt studieförmåga ska få behålla studiemedlen under sjukdomstiden. Om kompensation ska ges i form av avskrivning av lån och borträknade veckor bestäms av om den studerande har försenats i sina studier. Förseningen ska fastställas i efterhand baserat på uppnådda studieresultat.

Utredningen föreslog bl.a. även en kortare karenstid för rätt till avskrivning av studielån och en studieinriktad rehabilitering som syftar till att den studerande ska kunna återgå till utbildning.

Utredningen bereds fortfarande inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

När det gäller motionsyrkanden med förslag om studiemedel för studenter med funktionsnedsättning kan utskottet inledningsvis konstatera att det för denna grupp studerande finns möjlighet att vid CSN dels ansöka om fullt studiestöd för studier som bedrivs på deltid, dels ansöka om förlängd tid med studiemedel för att kompensera för den lägre studietakten. Denna möjlighet regleras inte i lag utan följer av praxis. Det finns även möjlighet att ansöka om avskrivning av den s.k. merskudsättning som uppkommit av en förlängd studietid.

Utskottet vill även hänvisa till att CSN enligt sin instruktion har i uppdrag att lämna lättillgänglig och behovsanpassad information om de stöd som myndigheten administrerar. Myndigheten har också i enlighet med detta uppdrag publicerat information på sin webbplats om s.k. anpassade studiemedel. Utskottet anser att regelverk och praxis är väl avvägda.

När det gäller ett yrkande med förslag om ökad trygghet för studenter vid sjukdom vill utskottet påminna om att utredningen om tryggare och effektivare studier (SOU 2018:9) tidigare har lämnat förslag bl.a. om ökad möjlighet till deltidssjukskrivning för studerande. Regeringens beredning av dessa förslag bör inväntas.

Med hänvisning till praxis, gällande rätt och pågående arbete föreslår utskottet att motionerna 2022/23:82 yrkandena 14 och 15, 2022/23:740 och 2022/23:2219 yrkande 5 avstyrks.

Avskrivning av studielån för vissa yrkesgrupper

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden med förslag om avskrivning av studieskulder.

Jämför reservation 9 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:1141 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 5 föreslås att regeringen ska verka för förbättrade förutsättningar genom reduktion av studieskulder för läkare och sjuksköterskor i glesbygden. Bakgrunden till förslaget är svårigheterna att rekrytera läkare och sjuksköterskor på landsbygd eller i glesbygd, vilket hotar såväl vårdens kvalitet som patientsäkerheten.

I motion 2022/23:2240 av Mattias Eriksson Falk (SD) lämnar motionären förslag om att regeringen borde beakta samhällsviktiga verksamheter och överväga möjligheten till avskrivning av studielån för personer som utbildar sig till och arbetar inom samhällsviktiga yrken utanför städerna.

Bakgrund och gällande rätt

Gällande rätt om återbetalning och avskrivning av studielån

Enligt studiestödslagen ska den som har fått studielån betala tillbaka lånet. På lånet ska en årlig ränta betalas. Regeringen fastställer före varje kalenderårs början den ränta som ska gälla under året (4 kap. 1 § studiestödslagen). För 2023 har räntan på studielån fastställts till 0,59 procent.

Återbetalningen av studielån ska börja när det vid ingången av ett kalenderår har gått minst sex månader efter utgången av den senaste tidsperiod för

vilken låntagaren fått studiestöd. Om låntagaren har fått nya studielån under återbetalningstiden med samma villkor för beräkning av återbetalningstid och för avskrivning på grund av låntagarens ålder, ska de nya lånen läggas samman med de tidigare lånen. Återbetalningen av det sammanlagda lånet börjar året närmast efter det år under vilket låntagaren tagit emot de nya studielånen (4 kap. 3 och 5 §§ studiestödslagen).

Återbetalningstiden är som mest 25 år eller det lägre antal år som återstår till utgången av det år då låntagaren fyller 64 år. Årsbeloppet för varje år beräknas utifrån skuldens storlek vid ingången av varje kalenderår, ränta för kalenderåret och den återstående återbetalningstiden. Vidare beräknas årsbeloppet så att återbetalningen ökar med 2 procent varje år, om full betalning sker och räntan enligt första stycket är oförändrad jämfört med föregående år (4 kap. 4 och 8 §§ studiestödslagen).

Studielån som inte har betalats vid utgången av det år då låntagaren fyller 71 år ska skrivas av. Betalningsskyldigheten kvarstår dock för årsbelopp som avser de tre senaste kalenderåren. Om det finns synnerliga skäl, får dock också sådana årsbelopp skrivas av. Lån ska också skrivas av om låntagaren avlider eller har hel sjukersättning och en sammanlagd inkomst som inte överstiger garantinivån för hel sjukersättning enligt 35 kap. 18 § socialförsäkringsbalken, eller om det annars finns synnerliga skäl till det (4 kap. 25 § studiestödslagen). Med synnerliga skäl avses exempelvis att låntagaren bedöms ha en varaktigt nedsatt betalningsförmåga på grund av sjukdom eller handikapp (prop. 1999/2000:10 s. 123).

Bakgrund

Enligt gällande rätt finns det inga möjligheter att få studieskulder avskrivna för personer som tar arbete i någon särskild del av landet eller utbildar sig till ett visst yrke.

Regeringen behandlade frågan om nedskrivning av studieskulder i propositionen En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop (prop. 2017/18:179). I propositionen framförde regeringen bl.a. att den avsåg att analysera inom vilka sektorer som arbetsgivare har svårt att hitta kompetens på landsbygden och återkomma med lämpliga åtgärder för att förbättra kompetensförsörjningen på landsbygden.

I oktober 2019 gav regeringen Tillväxtverket i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att underlätta kompetensförsörjningen i Sveriges landsbygder (N2019/02735/RTL). Syftet med uppdraget var att underlätta för företag och offentliga arbetsgivare att rekrytera rätt kompetens och därigenom bidra till livskraftiga landsbygder. I Tillväxtverkets redovisning av uppdraget föreslog myndigheten en rad åtgärder för att komma till rätta med problemen kring kompetensförsörjning på Sveriges landsbygder, däribland att eventuellt införa avskrivning av studielån för att locka högutbildade personer till landsbygderna (Tillväxtverkets rapport Landsbygders kompetensförsörjning, mars

2020). Regeringen valde att inte gå vidare med utredningens förslag (uppgift från Näringsdepartementet 2021-01-19).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar två motionsyrkanden med förslag som handlar om studieskuldavskrivning för läkare och sjuksköterskor och för personer som arbetar i andra samhällsviktiga verksamheter i landsbygd eller i glesbygd. Det finns i dag inom gällande regelverk ingen möjlighet att få studieskulder avskrivna för personer som tar arbete i någon särskild del av landet eller utbildar sig till ett visst yrke. Utskottet har vid ett flertal tillfällen under föregående mandatperioder framhållit att avskrivning av studieskulder för vissa yrkesgrupper skulle kunna leda till att låntagarna uppfattar systemet som orättvist och att det finns svårigheter med att använda studiestödssystemet som ett regionalpolitiskt instrument, exempelvis genom avskrivning av studieskulder för akademiker som bosätter sig i glesbygd. Utskottet står fast vid dessa uppfattningar.

Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns skäl att överväga ändringar i gällande regelverk. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2022/23:1141 yrkande 5 och 2022/23:2240.

Reservationer

1. Villkor för studiemedel, punkt 1 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Aylin Fazelian (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2 och
avslår motionerna
2022/23:489 av Peter Hedberg och Anna-Belle Strömberg (båda S),
2022/23:560 av Markus Wiechel (SD) yrkandena 1–3,
2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 79 och 81,
2022/23:1339 av Amalia Rud Pedersen och Adrian Magnusson (båda S)
yrkande 2,
2022/23:1480 av Adnan Dibrani (S) och
2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 13.

Ställningstagande

Vi vill ge fler människor möjlighet till utbildning och ett livslångt lärande. Steget att påbörja en utbildning och ta studielån kan upplevas som olika stort för olika människor. Tyvärr spelar fortfarande samhällsklass och bakgrund stor roll för utbildning. Ett generöst och flexibelt studiestödssystem har en central roll för att bryta dessa mönster. Vår utgångspunkt är att det ska vara möjligt att klara sin försörjning under studietiden utan inkomster från arbete eller ekonomiskt stöd från anhöriga. Vi är positiva till att den som vill och har möjlighet att kombinera sina studier med arbete också gör det. Men för flera grupper av studerande är det inte möjligt att kombinera studier med arbete, eller så innebär det så stor ansträngning att studier eller familjeliv blir lidande. Det gäller t.ex. studerande med barn, studenter med funktionsnedsättning och studenter med stor andel schemalagd tid under sina studier.

Den socialdemokratiska regeringen gjorde under de senaste två mandatperioderna mycket för att förbättra studiestödssystemet i syfte att tillgängliggöra utbildning för fler. Vi har bl.a. höjt bidragsdelen i studiemedlet, infört ett nytt omställningsstudiestöd för kompetensutveckling och omställning, höjt åldersgränsen för studiemedel och infört ett studiestartsstöd för arbetslösa med stort utbildningsbehov. Men vi är inte nöjda förrän alla har samma möjlighet till utbildning. Mer behöver göras för grupper av studenter som har en särskilt

utsatt ekonomisk situation. Dessutom behöver studiemedlet vara på en sådan nivå att studenter kan fokusera på sina studier. Det är särskilt viktigt om man inte kommer direkt från gymnasiet, eller är förälder. Vi anser därför att bidragsdelen av studiemedlet på sikt ska höjas betydligt och att det totala studiemedelssystemet ska stärkas så att ännu fler har ekonomiska förutsättningar att studera vidare.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

2. Villkor för studiemedel, punkt 1 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkandena 79 och 81 samt

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 13 och

avslår motionerna

2022/23:489 av Peter Hedberg och Anna-Belle Strömberg (båda S),

2022/23:560 av Markus Wiechel (SD) yrkandena 1–3,

2022/23:1339 av Amalia Rud Pedersen och Adrian Magnusson (båda S) yrkande 2,

2022/23:1480 av Adnan Dibrani (S) och

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

För ökad genomströmning och fler i arbete behövs ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar de studenter som avslutar sina studier före utsatt tid men också är anpassat för studenter med lägre studietakt, exempelvis de som har gått anpassad gymnasieskola eller är deltidssjukskrivna. Ett sådant system skulle ge fler möjlighet till en utbildning som leder till jobb.

Heltidsstudier måste gå att förena med familjeliv. Det ger skäl för att stärka studiemedlet. Ensamstående föräldrar är en utsatt studentgrupp ekonomiskt, och dessutom är de som endast har en gymnasieutbildning i klar majoritet bland ensamstående mammor. Möjligheterna för utbetalning av tilläggsbidrag för föräldrar som studerar behöver utredas, för en modern jämställd utbetalning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

3. Studiemedel för vidareutbildning och omställning, punkt 2 (S, MP)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Aylin Fazelian (S), Camilla Hansén (MP) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 3 och avslår motionerna

2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V) yrkande 1,

2022/23:1192 av Teresa Carvalho (S) och

2022/23:1757 av Johan Löfstrand m.fl. (S).

Ställningstagande

Sverige har nu världens bästa system för omställning och kompetensutveckling. Ett nytt offentligt omställningsstudiestöd har införts med syftet att stärka arbetstagares ställning på arbetsmarknaden. Det nya stödet innebär att de allra flesta kan studera med minst 80 procent av lönen i upp till ett år. Detta kommer att göra det möjligt för människor som är mitt i livet att välja att satsa på omställning eller kompetensutveckling utan att behöva känna oro för hur räkningarna ska betalas. Omställningsstudiestöd kan lämnas under sammanlagt motsvarande högst 44 veckors heltidsstudier eller för deltidstudier som omfattar 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid. En förutsättning för att kunna beviljas omställningsstudiestöd är att utbildningen stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Det är viktigt att omställningsstudiestödet används brett, också i de grupper på arbetsmarknaden där studievana saknas. Vi anser att regeringen nu behöver säkerställa att omställningsstudiestödet implementeras på allra bästa sätt.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

4. Studiemedel för vidareutbildning och omställning, punkt 2 (V)

av Samuel Gonzalez Westling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V) yrkande 1 och avslår motionerna

2022/23:1192 av Teresa Carvalho (S),

2022/23:1757 av Johan Löfstrand m.fl. (S) och

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 3.

Ställningstagande

Högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för alla studenter oavsett var de kommer ifrån. Kunskap och utbildning är en rättighet och ska inte vara en handelsvara. Det är en av anledningarna till att jag anser att det är fel att låta lånekollektivet bekosta ett nytt studielån. Det är bra att inrätta ett omställningsstudiestöd men det bör inte finansieras genom högre ränta på studielånen. Principöverenskommelsen mellan parterna innebär en kraftig försämring av anställningsskyddet. Som en följd av detta bör arbetsgivarna vara med och finansiera omställningsstudiestödet, och räntemodellen för studielån bör återställas till den modell som gällde innan 2023. Därför bör regeringen tillsätta en utredning om hur räntan på studielånen kan återställas till tidigare modell.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

5. Studiestartsstödet, punkt 3 (S, V)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Aylin Fazelian (S), Niklas Sigvardsson (S) och Samuel Gonzalez Westling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Vägen till egen försörjning och en bra integration går via arbete. En fullföljd gymnasieutbildning, som ofta möjliggörs med studiestöd, är en vattendelare på arbetsmarknaden då arbetslösheten är betydligt högre bland dem som saknar gymnasieutbildning. Att utrikes födda rekryteras till och genomgår utbildning är därför avgörande för att förbättra integrationen.

Studiestartsstödet ger ekonomiska förutsättningar för arbetslösa personer med kort tidigare utbildning och ett stort utbildningsbehov att ta steget till

studier. Att många med studiestartsstöd studerar inom ett bristyrke innebär att satsningar på stödet också är en viktig del av kompetensförsörjningen. Tidigare erfarenheter pekar också på särskilt stora arbetsmarknadseffekter om satsningar riktar sig till arbetslösa med kort utbildning, dvs. den målgrupp som studiestartsstödet avser.

Vi anser att det behöver göras en översyn av studiestartsstödet för att öka stödets attraktivitet och för att fler ska komma i arbete. En sådan översyn bör innefatta nivån på stödet och kravet på föregående långvarig arbetslöshet, under förutsättning att det även framöver ska vara personer med stort utbildningsbehov som får stödet för att inte fastna i arbetslöshet. Översynen bör också inkludera hur medelstillelningen kan optimeras.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

6. Fribeloppet, punkt 4 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 80 och avslår motionerna

2022/23:168 av Nima Gholam Ali Pour (SD),

2022/23:494 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD),

2022/23:583 av Helena Storckenfeldt (M),

2022/23:1383 av Patrik Jönsson (SD) och

2022/23:2080 av Ann-Sofie Lifvenhage och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M).

Ställningstagande

Sommaren 2022 återinfördes inkomstprövningen för studiemedel, den s.k. fribeloppsgränsen, efter att ha varit borttagen under covid-19-pandemin. Fribeloppsgränsen innebär att det finns ett tak för hur mycket studerande får tjäna för att också ha rätt till studiemedel. En enig riksdag avskaffade fribeloppet temporärt för att uppmuntra fler studenter att jobba under pandemi-månaderna, inte minst eftersom det behövdes personal inom restaurang- och besöksnäringen samt vård och omsorg.

Det finns i dag ca 185 000 lediga jobb i Sverige, och inte minst restaurangbranschen har larmat om stor personalbrist. Samtidigt finns nästan 435 000 studenter med studielån. Nu när inkomstprövningen har återinförts är det mindre lönsamt för studenter att arbeta extra. Det är därför rimligt att slopa

inkomstprövningen för lånedelen av studiemedlet, och på så sätt stärka studenters frihet att själva bestämma över sin egen ekonomi.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

7. Studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning, punkt 5 (S, MP)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Aylin Fazelian (S), Camilla Hansén (MP) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 5 och

avslår motionerna

2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V) yrkandena 14 och 15 samt 2022/23:740 av Nicklas Attefjord (MP).

Ställningstagande

Det finns i dag ingen generell möjlighet att vara sjukskriven på deltid inom studiestödssystemet. En studerande som blir sjuk riskerar därför att tvingas avbryta studierna, även när det fortfarande finns viss studieförmåga. Utredningen om tryggare och mer effektiva studier föreslog i sitt delbetänkande Ökad trygghet för studerande som blir sjuka (SOU 2018:9) en förbättrad sjukförsäkring inom studiestödssystemet. Förslagen innebär en generell möjlighet till deltidssjukskrivning inom studiemedelssystemet med bibehållen heltidsersättning, och att karenstiden för avskrivning av studielån ska kortas från 30 till 14 dagar. I betänkandet föreslås också att studielån enbart ska skrivas av om den studerande har blivit försenad i sina studier, vilket gör att behovet av en lång karenstid minskar. Även studerande med studiestartsstöd ska enligt förslaget omfattas av ändringarna. Regeringen bör nu återkomma till riksdagen med förslag som ökar tryggheten för studenter vid sjukdom.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

8. Studiemedel vid sjukskrivning och för personer med funktionsnedsättning, punkt 5 (V)

av Samuel Gonzalez Westling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V) yrkandena 14 och 15 samt avslår motionerna

2022/23:740 av Nicklas Attefjord (MP) och

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

En student med dokumenterad funktionsnedsättning kan få fullt studiemedel även om studietakten är nedsatt. Men en nedsatt studietakt bygger också på att utbildningen eller lärosätet möjliggör det. Av en undersökning från UHR framkommer bl.a. att få studenter med funktionsnedsättning känner till möjligheten att få långsammare studietakt med fullt studiemedel och att många av de som ansöker om detta får avslag av CSN. Regeringen bör därför ge myndigheten i uppdrag att i samarbete med lärosätena informera om anpassade studiemedel.

Vidare kan den som har fått förlängd studietid på grund av funktionsnedsättning och därmed behövt låna mera pengar få en del av studielånet avskrivet. Det finns däremot inga garantier och denna osäkerhet kan innebära att studenter som behöver anpassad studietakt ändå försöker klara studierna med normal studietakt för att inte dra på sig extra lån. Ett sätt att lösa detta kan vara att den som får långsammare studietakt med fullt studiemedel automatiskt får överskjutande lånedel avskriven. Vidare efterlyser många av studenterna med funktionshinder möjligheten att vara sjukskriven på deltid och studera på deltid. Sedan 2018 kan den som blir sjuk under studierna få behålla studiemedel på heltid även om studierna på grund av sjukdom bara kan bedrivas på deltid, men det gäller den som blir sjuk under studierna. För att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna känna sig ekonomiskt trygga vid studier måste även tryggheten för dem utredas. Mot denna bakgrund bör regeringen tillsätta en utredning om ekonomiska villkor för studerande med funktionsnedsättning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

9. Avskrivning av studielån för vissa yrkesgrupper, punkt 6 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1141 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 5 och avslår motion

2022/23:2240 av Mattias Eriksson Falk (SD).

Ställningstagande

På landsbygd eller i glesbygd är det ofta svårt att rekrytera läkare och sjuksköterskor, vilket hotar såväl vårdens kvalitet som patientsäkerheten. Att locka läkare till landsbygden är inte bara en utmaning i Sverige utan även i andra delar av världen. I landsbygdsområden i USA finns ett system där läkare kan förbinda sig att arbeta ett antal år varefter de som bonus får sina studielånskulder reducerade. Systemet är intressant och bör föregås av en kostnads-kalkyl och utredas för svenska förhållanden. Man kan även tänka sig att applicera motsvarande system på sjuksköterskor, för att de ska vilja söka sig till mindre attraktiva orter och till glesbygden.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som anförs ovan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:82 av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur CSN-räntan kan återställas till tidigare modell och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge CSN i uppdrag att i samarbete med lärosätena informera om anpassade studiemedel och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om ekonomiska villkor för studerande med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:168 av Nima Gholam Ali Pour (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa fribeloppet för studiemedel och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:489 av Peter Hedberg och Anna-Belle Strömberg (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om överväga ett förändrat studiestöd och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:494 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att slopa fribeloppet för studerande och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:560 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att se över om studiebidragets storlek bör anpassas till respektive studieort, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga en översyn av kurser som berättigar studiestöd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att utreda slopad rätt till CSN-stöd för

religionsstudier utomlands, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:583 av Helena Storckenfeldt (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att avskaffa fribeloppet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:740 av Nicklas Attefford (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att få delar av studielånen avskrivna och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:884 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

79. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid och skapar möjlighet för de som behöver mer tid och tillkännager detta för regeringen.
80. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta bort inkomstprövningen för lånedelen av studiemedlet och tillkännager detta för regeringen.
81. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska gå bättre att förena studier med familjeliv samt att en möjlighet till jämställd utbetalning av tilläggsbidrag för föräldrar som studerar bör utredas och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1141 av Linda Lindberg m.fl. (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för förbättrade förutsättningar genom reducering av studieskulder för läkare och sjuksköterskor i glesbygden och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1192 av Teresa Carvalho (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa fler vägar till jobb och bättre studiefinansiering och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1339 av Amalia Rud Pedersen och Adrian Magnusson (båda S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om studenters boendekostnader och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1383 av Patrik Jönsson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett permanent slopat fribelopp gällande studiemedel och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1480 av Adnan Dibrani (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studera förutsättningarna för att öppna möjligheten att söka studielån via CSN för omskolning till yrkeschaufför och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska gå bättre att förena studier med familjeliv samt att möjligheterna för jämställd utbetalning av tilläggsbidrag för studerande föräldrar utreds och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1757 av Johan Löfstrand m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa korttidsstudiestöd och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2080 av Ann-Sofie Lifvenhage och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att villkora rätten till studiemedel enbart mot avklarade högskolepoäng i stället för intjänad inkomst och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2219 av Åsa Westlund m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka studiemedelssystemet och på sikt höja bidragsdelen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa implementeringen av omställningsstudiestödet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över studiestartsstödet så att fler kommer i arbete, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka tryggheten för studenter vid sjukdom och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2240 av Mattias Eriksson Falk (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete borde beakta samhällsviktiga verksamheter och överväga möjligheten till avskrivning av studielån och tillkännager detta för regeringen.